I KDYŽ PADESÁTÁ léta nekonečně pomalu odtékala hrozným, temným trychtýřem, bylo chtě nechtě třeba uznat, že — nezávisle na tom či onom osobním postoji Bretona — představoval surrealismus jediné vítězné avantgardní hnutí schopné ovlivnit všechny oblasti umělecké tvorby, že jen surrealismus — jakožto mýtus i energie, a ne surrealismus pro *nebo* proti *— nás dokáže vyvést ze slepé uličky, kde si básníci jakoby hrají se smrtí...* píše Alain Jouffroy v předmluvě k poslední Dupreyově knize KONEC A ZPŮSOB.

Myšlenka smrti pronásledovala Dupreye celý život a jen málo básníků ji ovládalo s takovou silou. V jedné ze svých prvních publikovaných básní oslovuje svou smrt takto:

„Kvůli tobě, drahý oběšenče, můj nevlastní bratře, můj společníku v úzkosti, jsem se vzdal toho, co už svět viděl, co už bylo vytvořeno, všeho poznaného."

Tento „společník", s kterým rozmlouvá, je člověk, jenž se 2. října 1959 bez jediného slova na vysvětlenou oběsí na trámu svého ateliéru, poté co skutečně zavrhl všechno známé a poté co vyslovil svůj „proslov o věčnosti".

Duprey však smrt neopěvuje, pouze ji zaznamenává. Nikdy ji nepojímá jako hranici a nikdy ji nechápe jako útěchu. Jeho DVOJNÍCI (1948—49) procházejí smrtí, jako by to byl jen přízrak nebo hluboká noc, která činí život neprůhledným, neznepokojují se tím, čím jsou, ale tím, že jako živí lidé hledají něco, čeho nemohou dosáhnout.

Básně, které tvoří sbírku KONEC A ZPŮSOB (z níž je i náš výbor), byly napsány jako závěť. Avšak tato závěť neuzavírá žádnou cestu, všechny otázky, které vyslovuje, zůstávají nevyřešené. Celá sbírka je jakýmsi útěkem z tohoto světa, ale ironický humor, výkřiky jako hřeby zatloukané hned do rakví a hned do kolébek nám verš za veršem dokazují, že pro Dupreye byla tato závěť zároveň cestovním pasem vyvzdorovaným někam, kde se zápor mění v klad, temnota ve světlo, strach v neohroženost, noc v den, zánik v život.

Surrealismus ještě nedosáhl této hranice, poznamenává Jouffroy, kde pesimismus a optimismus, naděje a beznaděje byly vymrštěny jakoby katapultem z duševního světa. Šílená akcelerace Dupreyova myšlení ho dovedla k pravdě, kterou by nikdo nedokázal hlásat, kterou však lze sdělit tajně, nervy a dechem.

„Já, já nikdy neměl uváznout nohama v této galaxii!" říká Duprey. a příteli, který se ho tři dny před smrtí ptal, jak se daří, odpověděl mírným a tlumeným hlasem: „Jsem alergický na planetu." Jako všichni velcí básníci měl Duprey smysl pro provokaci. Aniž o tom kohokoliv předem vyrozuměl, šel jednoho dne k hrobu Neznámého vojína a vymočil se na věčný plamen. Byl udán a zatčen. Poslední měsíce jeho života byly poznamenány následky tohoto činu. Zmlátili ho, byl uvězněn a potom převezen do psychiatrického ústavu.

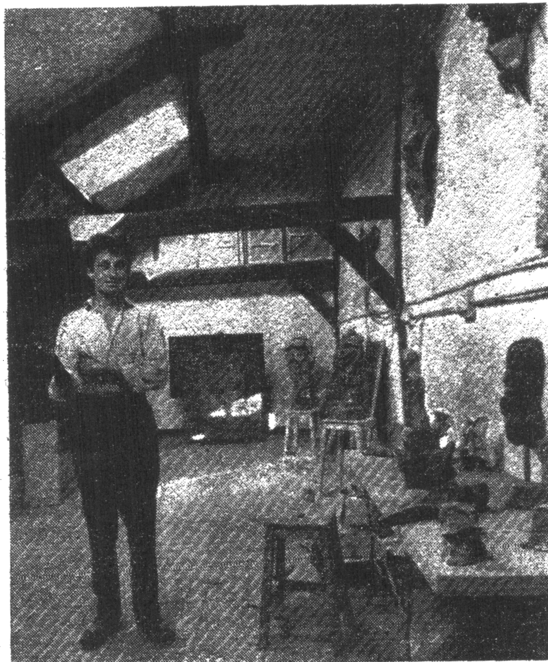
Když byl později propuštěn na svobodu, litoval, že nezůstal ve vězení déle, déle mezi zloději a vrahy. A v tomto stavu „provizorní svobody" sestavil pořadí a složení textů svého rukopisu. Definitivní rukopis ještě vložil do obálky s adresou André Bretona a odevzdal jej své ženě.

Vášnivá a drásavá, zarputilá i příznačná je rovněž výtvarná část Dupreyova díla. Uzavřen ve svém ateliéru, který připomínal podpalubí lodi opuštěné posádkou, trávil Duprey většinu času mlčením, umlčováním vnitřního hlasu, který od roku 1951 přestal sdělovat, co chtěl sdělit, důvěrný a bláznivý hlas, jasnozřivý a démonický hlas, který mu snad napověděl tento výrok:

„Moje slova jsou zločiny a všechny moje texty jsou škrty, které se řadí za sebou na velkých stránkách Díla, a toto Dílo se skládá z bílých částic jako z trosek Věčnosti na zemi."

Víc než sedm let Duprey mlčel. Malířskou a sochařskou tvorbou, které se věnoval, chtěl překročit práh dveří, dveří slov, dveří věcí, jež by měly být vysloveny, dveří věcí, které se nevejdou do slov, avšak které vyplňují život, dveří, které vedou do SVATOKRÁDEŽNÉHO LESA (1949) a objímají se s PŘÍZRAKY (1949), abychom citovali alespoň názvy jeho děl. *J. K.*

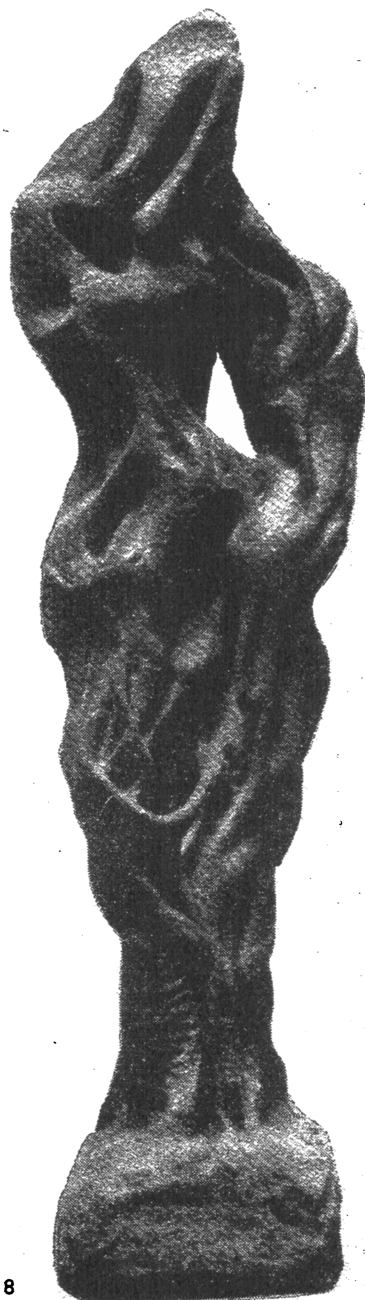
SPOLEČNÍK ZÍTŘKA

JEAN-PIERRE DUPREY

Já neměl uváznout nohama v této galaxii

JEAN-PIERRE DUPREY

1958

VZADU ZA VLKY

Když vyjí vlci, noc přitahuje šroub,
Země se zastavuje
A nebe se napřimuje.
Ten večer země je průhledná
U dvou sluncí, černá krev, kluzký vítr,
Rozvity do směru
Největší hloubky zející nad vlastním jícnem
Ve svých věžích s tisícem tváří.

Tvář vzadu za vlky,
Kde dokonává noc, mává
Hrůznou paží.
. . . Hladká jak zrcadlo,
V němž zamrazí tě příboj očí.

Tvář vzadu za vlky,
Jako ticho vyslovivší kletbu,
Její prostorový život
Již překračuje kordilleru smyslů.

Udeř tu tvář, udeř
Tu tvář hladkou jako led;
Přejeď nožem svoji tvář,
Uchop život za oba konce
A stoč se do klubka,
Stoč se do klubka . . .

BYLO TO

Bylo to nevím kdy a mnohem dřív a mnohem později, v minutě, která uběhla, v hodině, která se nevrátí, a čas byl ten tam. Začalo to na nekonečném a neurčitém místě s šířícím se večerem jako ruka příliš hladká, než aby se přestala prodlužovat. Se zapomenutými obzory se ztotožňoval sen formující se bytosti.

Za všechno zlato světa byla rozdána jediná noc. — Půlnoc se vždycky hlásí, jestliže se slunce ohlásí popelem. — A každý okamžik oživuje půlnocemi v orloji, který ukazuje VŠECHNO NAJEDNOU.

A tady minulost uvázne v kořenech. „Spalte své oči, aby se v nich slunce nevyznalo!“ řekl jsem vlkům. A tady oheň začíná splétat lana rozžhavená pod šlépějemi.

Drapérie přízraku činila sníh vznešenějším a dlouhou řeku zaminovanou ledy tvořily jen oči utcpenců. V nitru daleké země sousedila čirá moře s koráby, které připomínaly čepely zaťaté do hladiny okenní tabule.

Jakási bytost se odvážila uspořádat nepřetržitý úsvit kolem bezúčelného místa. Věž, která existovala souběžně s pohybem věčnosti, měla doslova tvar hranice možnosti.

A tady:

Zdi jsou místa kolmící vzhůru, vyvolaná spánkem. Když se probudíš, tvůj sen kráčí uvnitř.

A tady:

Ať zrcadla navazují na zdi. Nakupené úsvity vyhloubily do noci koridory vodotrysků, nečleněné chodby, kde nikde je všude, od věčnosti stále odkládané.

A tady, skrze tato světla nepronikající do přítomnosti, skrze tato světla v podobě oštěpů, jsem zkoumal průzračnost velkého stříbrného srdce . . . Držel jsem se horizontu smrti a trávil ji položivý — tento protiklad ji zbavil řeči, její úžas byl nakažlivý — a bytosti všech nocí se táhly za mou nocí, jak jsem měnil místo vedle sebe.

„Přízraky rozpoutávají rituály,“ volal můj hlas v souzvuku s ozvěnami temnot.

A říkal jsem si:

. . . Že se slunce obrací jako rozžhavené železo v nezacelené ráně.

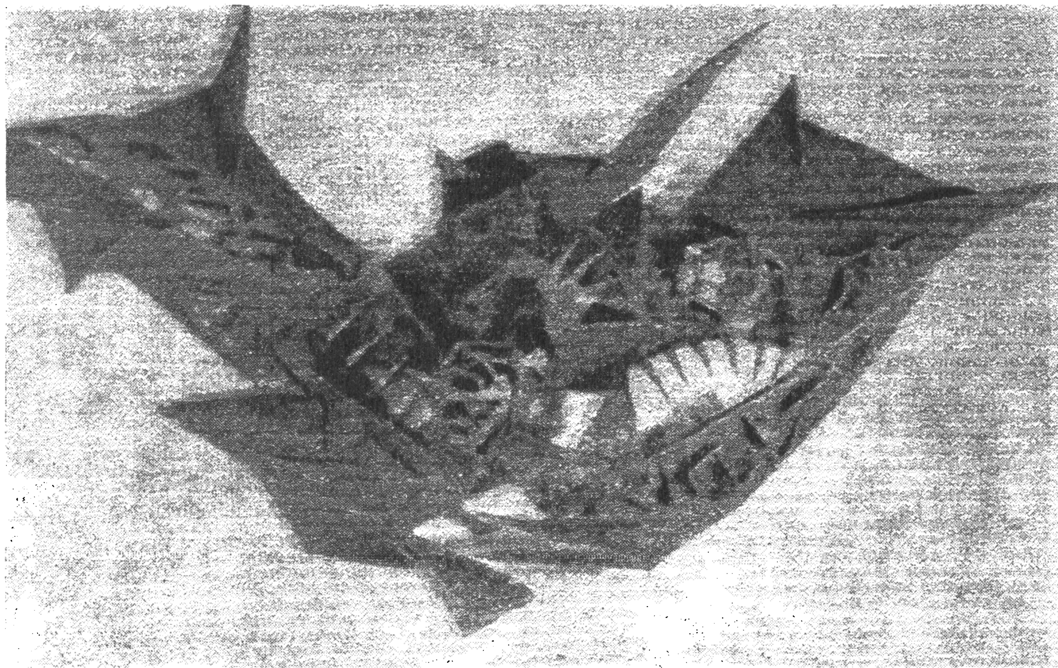
. . . Že se celá hladina temnoty přetváří v kolmý sloup, bezbarvý v naprostém opoždění světla.

A má ústa mi o tom vyprávěla — a také o tom, co tu nebylo — a líčila mi v témže okamžiku a v pravý okamžik mé zážitky.

A kráčel jsem těmito pustými chodbami, jejichž pravoúhlé zatáčky málokdy obepínaly temný — často zející — jícen a vyměňovaly si nesčetné podoby temna — podoby, které se neobjevovaly a táhly k místům ležícím Nikde — jež samo pozvolna kráčelo do vtělené tmy.

Tak vypadalo tehdy — poznal jsem to na smyšleném bytí — místo mé rozjitřené bytosti, místo mé vezdejší bytosti, pro kterou jsem trnul určitou věčnost v osudově černých plaméncích.

A tak ztrácím tvář — tvář skloněnou nad sebou. Obloha je dokořán, když spíme . . . Rukavice jsou živější než ruka . . . Ale zrcadla jsou tak přelidněna, že už nic nevidím.

1956

PÍSEŇ POZPÁTKU

Raz, dva, zas s pomocí osudu
Probíral se
Po krůčku, krůček za krůčkem,

Přítel Klátil
Říkával: Nedám za mák na
Svou smrt svinutou do klubka
V prstencích mé kulaté bytosti.
Moje věc nekvete
Z poznání toho, co je.

Moje věc má svou osobitost
V prstencích mé kulaté bytosti
A moje osoba se svíjí do klubka
V její zosobněné rozvitosti.

Vizte, vizte, a znovu od začátku,
Dekor má vždycky pravdu.

Tady je, bez hlavy, bez nohou,
Nemůže dál, nezmůže nic,

Nevzmůže se na nic,
Jen kopance
S ním něco zmohou.

Tady, tady je klátivý Klátil,
Pozdravte puklého Pukala,
Bez rukou, bez nohou,
jenom klubko to je.

Kutálený od Ničeho
K zhola ničemu, ve všem všudy je;
Jen se koulí a
Jenom koulí to je.

A proč to je a nač to je?

Protože u zdroje . . .
Tak to je, tak to je!
Protože je třeba začít u zdroje,
Začnem zdrojit ze zdroje.

JEAN-PIERRE
DUPREY

ČLOVĚČINA

Dejte mi něco, čím bych převtělil kameny,
Čím bych si udělal oči
Z něčeho jiného než ze svého těla.
A kosti z barvy vzduchu;
A změňte ten vzduch, který mě sužuje,
Vzdechem, jenž ho vdechuje
A nosí mé zavazadlo
Od dveří ke dveřím;
Že mě v tom vzdychání napadá: usmání
Za jinými dveřmi.

Ohavná člověčina.

Ruka se opravdu chvěje,
Jen aby její paměť zestárla;
Druhá stárne jen proto,
Že byla příliš čilá od té doby,
Co ji svět zvrátil
Do dějin času a chvíle,
Která, vždy si nepodobná,
Se každým okamžikem ocitá
V zčernalém ranci věčnosti.

V HNÍZDĚ

Vzdalte se od toho,
Co dříme v jeho hlavě,
V jeho dobře ceněné
A dobré hlavě.

Aby ta hlava tu cenu ztratila,
Polykejte živé letící ptáky;
Abyste varoval svůj stín,
Abyste nezanedbal noci,
Večeřte u klepet černé vdovy.

A přenechte jí starost
O svatební závoj
S vlajkou vaší hlavy, chránící
Násadu vašich snů.

Za dutiny, za ty parcely prázdna,
Války ticha, války pěn.

ULOŽTE SE

Uložte se, žrouti věcí,
Nebo mě sevřete žravou rukou.
V té hře, jež se mnou počítá,
Se spojuje a rozpojuje tkáň těla.

Uložte mě, žrouti věcí,
Mezi bezvládné prsty modré ruky,
Která opřádá noc, jež mě ukazuje,
Nehty, těmi suchými slzami dutých andělů.

Vzpomínám ještě na trámoví
Nad jezerem, které utápělo
Vlastní hladinu pod svými křídly;
A gesta propůjčená pořádku

A gesta intervence
Živého plotu loktů,
Který zaručoval rozhřešení
Jen té části těžkého těla,

Tísněného jinde;
Zatímco ještě jinde
Ještě jinde
Všechny údy mého strachu
Údy strachu
Slídí kolem káry barev.

PO

Po stopě vzdálenost následuje.
O čem sní druhý, o čem sní jeden,
Jeden druhého doplňuje.
Bez ohně
Světlo zaniká.
Počata kouřem
Zas forma vzniká
Bez faktu budoucnosti.

JEAN-PIERRE
DUPREY

ČERNÉ ZDRAVÍ

Přicházejí, přicházejí! Jejich barvy trčí z vody, jejich podoba překrývá zrcadla; jenom nepřítomnost je pro nás ztělesňuje, přítomnost nás odhmotňuje!

Dějiny času zmrazily vodu; trhlina času! Led se znovu spojil u skelného ústí a mé oči v něm vlhnou.

Nekonečný přízrak otevřený ve skříni... a fantómy vnikají dovnitř... zásuvky mě také obsahují! Když budu chtít, aby mi stěny nevnikly do úst, budu mlčet!

Oči mě rdousí, uši mě užírají, hrdlo volá po větším otvoru, honba prostorem a časem, a prostor, zas prostor a vítr a čas... prostor, dav...

Už nemohu tvrdit, že moje oči mají uši všude. Že moje uši mají těla všude. Vcházím bdící do ztělesněné noci, kde zrcadla již neukazují, ale chrání se před dutými tvářemi.

„To aby vás mohla lépe sežrat, mé dítě, mé žluté a černé dítě, má žlutá vdovo a má černá vdovo, ta žlutá vdova, ta průhledná, ta černá, celá rozechvělá vdova."

Někdo snad řekne:

Že bydlím nahý v posledním podkroví, v tom nejnižším, v tom nejužším,

Že moje ruka je provrtaná, přibitá na černé dřevo,

Že žiju v pasti, aniž bych byl chycen, vleže, aniž bych ležel, přikrčený bez mučení, zvolna pohlcován, ale v souladu se svými barvami a velmi vážně zahalen do praporu vlastní definice!

Ach! Ach! Když to nejsem já, není to bratr?

Čekám, až ti dole začnou. Až nás odplaví nebo se přes nás převalí. Až to přijde, ať mi dají vědět!

Odložím hlavu
Zbytečnou na mé pouti.
Půjdu vrchol kouti
Stromu Pozdního Dětína.

U GRIMASY

Jděte pryč, o vás se nehraje! Je taková tma, že karty nikdy nebyly k zapamatování. Jděte pryč, obehráli vás. Slunce nikdy nebylo součástí dodávek dne a země je jen vráskou stáří. Kdo miluje atom, sytí se jen prázdnotou. Kdo myslí, že vykročil na cestu, zmocňuje se jen těla únavou.

A přece jsem našel maso v sochách... a cosi hmatatelného, co pronikalo a nikdy neopouštělo ruku, tuto ruku, mou ruku.

Ale ruka, stín pohybu, nikdy neopustila tuto předčasnou hrobku, velkou noclehárnu jiných, obsazenou, obsazenou...

Velkým křeslem, které nikoho nezve...
Ozdobným klíčem, který nic neříká,
Nalezeným v ruce
Nájemníka zničeného domu, někoho draze placeného za nic.

A v jednom koutku spánku jiných, on, tamhle, jeho kůže se pohybuje. Co trénuješ? Kdo o tobě sní? Nic nevěděl, nic neslyšel; jeho tělo jej dovedlo k poslední noční dimenzi, až k závěru poslední náhody.

Poslední náhoda... Zavládla velká mlha. Vpřed, černá vlajko! Vzhůru, démoni, dost otálení! Přivyknout skutečnosti vyžaduje vynikající autoritu.

Já, já nikdy neměl uváznout nohama v této galaxii!

JEAN-PIERRE
DUPREY

PŘEPLNĚNÝ

Svět je přeplněný. Kdo za to může, že noc vždycky uvázne ve stejné pasti? Nevím, ale nebe, které má na mě pořádně spadeno, mi nikdy, nikdy neukázalo hlavu své tlusté krysy.

Někdo otevřel dveře: Nikdo byl uvnitř, s kostmi, které měl uvnitř, zatímco jsem kolem dokola přísahal, že se mu dostanu na kůži.

Svět byl hrozně přeplněný a věci se vlekly. Přízraky ozařující obludy se dekorovaly a nazývalo se to přítomnost, současnost . . .

Tyto dary obohacovaly naše početné kolekce, ode mne pro mne, se mnou a mnou a mnoha jinými a mnoha dalšími já . . Avšak sebespravedlivější rozdělení těchto darů nás mohlo jednou postavit proti sobě, neboť nikdy, co svět světem stojí, neseděla hlava pevně na krku.

1959

KDYŽ JENOM

Když jenom noc šije rubáše, kde jinde mě potom obléknou? Řekli mi: „Vyhlub si hnízdo vlastní vahou.“ Slovo, slovo, jak by ses asi krásně zatvářilo!

Ach, promiňte, to dělají mé nervy, asi na to ještě nestačí! Nedorozumění je v tom, že toto zde nejsem já. Ale co potom zničit? Pohleďte, co si myslím. Hromadu věcí. Táhni. Bravo za rámus. A vřelé díky za všechno.

Já prasknu, všechno vypráskám. Každý démon má své démony.

A svět ať se spokojí s prázdnem. Ať už vítr ztichne.
(Po vzdělání, povolání.)
Ať je země znovu zasténáním hran svých nadbytečných vran.
A dejte mi čas, dostat se k sobě zas,
Oběžnici, která by mě zastavila,
S tím znetvořeným stromem, jemuž má paměť dává chlup, co mu chybí.

Jen to zkus, dome, jen to zkus! Hoď svá okna přes palubu!

JEAN-PIERRE DUPREY

VĚČNOST V ČERNÝCH PROSTĚRADLECH

I

Věčnost v černých prostěradlech. Můj pohřeb v hávu z popele. Tudy, velký trepanátore střev!...

Změnili nás. To, co jsme, dobře zrcadlí, a já u sebe nosím fotografii nejlepšího čistidla.

Však se všechny naše přístavy jednou propadnou! Mám koráb, hrst vzpomínek, který pluje, pluje. Už není třeba ryb, jak vidíte, eliminuji. Otevřeně odhazuji slavný den; jsem již pověřen dnem dušiček.

Jinde jsem zavřel okna a dveře, stáhl rolety, našel snesitelné jedy, místo vnitřku zraku mám svíčku a nic mi nezabrání, abych se nevrhl do ohně palby vzpomínek.

Jako kovář jsem v kamenné hlavě vykřesával oheň do prachu oceli, která nechtěla být jmenována. Zařídil jsem se na vlastní konto a rozcupoval vlastnost toho, co neexistuje; zařídil jsem se zvlášť a nahrazuji se spánkem plným půd, které mi skrytě zabydlují mozek, zhoubovatělý na vrstvě syrových pavouků.

A já je měl rád dobře vařené, s nožičkami bez chloupků, na chřestu zloby.

Konečně, srdečně, stále koňmo jsem naslouchal vytí příboje s námořní kavalerií, zjistil jsem cihlu v moři stále klidném, stále osamělém, věčnou chobotnici, bez které moje paže nestojí za uchopení.

Kdo poskytne mír a kdo slunce k zatemnění, zasunutím skla do vnitřku srdce?

A která návštěva zplodí mláďata? Mám svitek děr v paměti, kudy by následoval zbytek...

Protože moře je jen zalesněný terén, jehož nekonečnosti se toužím zbavit.

II

Děti v každém kořenu. To je to nejhorší, že se živíme zvířaty? V králíkárně je potrava příliš prožívaná...

Ne že by mě mrtví znepokojovali; a pak, jsem zvyklý... Mír takové domácnosti spočívá v sevření hrdla nebo v uskřípnutí země.

III

Konečně, v temnici se věnuji velmi složitým hrám. Je to ochotně rozšiřované tajemství, ale není přijímané! Cestou tam jsem ztratil orientaci, tu zákeřnou kapku oceánu.

Bez komuniké, haló!

Všechny linky jsou obsazené. Náhoda zmizela z tváří. Moje svědomí rodí mláďata a hypnotické, vždy naléhavé jadérko.

Konečně patřím sobě! To, čím jsem, mi už nepatří. Výměna začala. Ručení neomezené!

KRUTÉ NOCI

První noc jsme pátrali v chodbách po správném úhlu, po všech těch úhlech a trojúhelnících, po všech kružnicích světa.

Zapálil jsem přízrak. Tato svíce hláskovala zelenou zář s vlněním plachty. A s tímto deštěm padala čarodějnice, kapky čarodějnice, cele zkrvavělé z našich zmatků, promoklé od všech našich očí. Byla měkká jako vlna, ohleduplná jako dveře, které se zavírají.

JEAN-PIERRE
DUPREY

Druhá noc nás zastihla na lodi. Kapitán byl tak velký, jako by visel na stožáru. Námořníci četli zázraky, zatímco Velká Spáčka bděla nad našimi sny a poučovala naši obezřelost. Měla opravdu včelí trpělivost.

Moře s rozvlněnými gesty, mateřské moře „vod oné strany“ nás počítalo mezi své ryby.

Třetí den jsme připluli do přístavu. Přátelé zesnulých námořníků nám vyprávěli o přeludech...

„Ten dušičkový den
Noc krutou chystá jen...“

Sníh byl citlivý jako večerní vlasy a pavouk, který v něm tkal, nezanechal ani ťapku naděje, ani stopu zatracení.
Ráno nám dalo sbohem. Z dlouhé smutné ruky kapkalo na dávno spící jíní.

DALEKO OD SLUNCE

V jedné části nebes je sklep a psi zamlčují jméno dnešní luny...
Moře schýlené do nitra je zárukou slzy.
Je tu také nebeský dům, poznamenaný ranou neklidného okna otevřeného na ulici,
Kam míří
Obrovité pohyblivé kruhy, obrovské nůžky křídel, užitečné jako zuby.

Nebýt těchto ptáků, kdo by se zabýval zatemňováním úsvitu?

Opsal jsem tento svět v tolika exemplářích, že mi jeho kořeny mění ruce. Moje tělo se v něm pohybuje a zbytek s ním, i s mými ústy uštknutými vinou kamenů.
Se mnou dubomor
A hlavolapka,
Časoflór
A pták osušený nebem, zvířata bez země a duté větrné ruce.

Nyní, častokrát, v zrcadle zoufale otevřeném vidím, jak se mi vaří srdce, které pulsuje hrůzným tlukotem, vrženo daleko od slunce.

JEAN-PIERRE
DUPREY

U DOBRÝCH ÚST

Má hruď byla modrá, nebe mi unikalo.
Ne, nebudu důvěřovat velkorysosti věcí. Obejdu to. Sestoupím níž, propustím své obyvatele, mé stopy zacelí mé trhliny, má zvěř zkamení v čase . . .
Vítr byl celý ze suchého listí a pokoj celý z přízraků.
Vítr se krášlil blíny, měsíc stříbřil srdce nebes.
A strach se postaral o ostatní . . . Přízraky předváděly laskání, ale naše ruce se při něm nikdy nesetkaly.

Běželo mi to po kůži a vylo nápěv, který mi byl vdechnut. Na druhém konci stál jakýsi bůh. Zvolal jsem na něho: „Vzdávám se, snězte mi jazyk!“
A přízraky jedly.

TO

Tajemství smetené se zbytkem okem
Větru zvyky,
Velké okamžiky,
Sotva se to otevřelo,
Černé pousmání
Otvíralo dveře k umírání.

A vedlo to na zbytek ulice,
Kterou zbytek okna ještě odrážel,
Mezitímco to
Sušilo krev na zbytku těl

A zatímco něco mokvalo.

ŠATY Z BÍLÝCH RŮŽÍ

Rudé okno otevřené na krásku,
Takhle že já chápu lásku?
Slzavé zločiny a kameny krví malované,
V nejstrašnějším stáří olivovník mládne.

Mé zbraně mají barvu mramoru,
Který celým dlouhým světem
Vede do zapomenuté ulice,
Kde mé kroky svádí a rozvádí žal.

Vůkol chci být věrný,
V bílém poblouznění, s vlečkou víly,
Ať přijdou mé roční doby
Oplakat a usmrtit můj sbor, mé udolané síly.

PLASTIKY JEANA-PIERRA DUPREYE
PŘELOŽILI JIŘÍ KOLÁŘ a OLDŘICH KULÍK
